

Csató Zsuzsa
Kollégium –angol módra

A MENCAP Fulton Manor Kollégiuma

Mottó:

Mindenki szakember a saját területén. A takarítónő tudása, tapasztalata és hozzáállása éppoly értékes, mint a kertészé vagy a matektanáré.

Valóban fiatalok, 16 és 22 év közötti „középsúlyos értelmi sérült” tanulók laknak 2-3 évig abban az angol bentlakásos kollégiumban, amelynek célja a lehető legönállóbb életvitelre és a munkára való felkészítés.

A Fulton Manor Kollégium több mint negyvenéves, és virágzik. Pedig három évvel ezelőtt ez az akkor még hagyományos oktatási intézmény a bezárás lehetőségével számolt. A kormány és a szakmai ellenőrzés nem tartotta hatékonynak munkájukat. Ezzel a pallossal fejük felett vágta neki a kollégium átalakításának.

Néhány kézenfekvő, magától értetődő, látszólag aprócska elvből indultak ki. Villámgyorsan kiderült, hogy ezekkel a szó szoros értelmében felborították a kollégium, a lakók és a dolgozók életét. Az utóbbiak mintegy negyede három hónapon belül távozott. Ők nem kívántak szakítani a hagyományos, tantermekben folyó, diák és tanár alá-fölé rendeltségén alapuló munkával.

Azután új emberek jöttek, tisztázódtak a munka kritériumai, és óriási erőfeszítéseket tettek a belső és külső képzések terén. Előtérbe került mind a standardok, a minimális szakmai elvárások lefektetése, mind a minőség egyéb módon való biztosítása. Ebben a rendszerben minden itt dolgozó számára az év 20 munkanapján kötelező a képzés. Ma már gyakorlatilag nincs munkaerő-vándorlás – és nincs képzetlen munkaerő sem. Mindazok számára, akik a lakókkal kapcsolatba kerülnek, ideértve a takarítónőket is, kötelező a minimális képzettség megszerzése.

A kollégium megváltozott, derű és aktivitás hatja át, az emberek, lakók és dolgozók egyaránt szeretnek itt lenni. (Egyébként a fizetések az állami szektorénál alacsonyabbak.)

Az állami és szakmai ellenőrzés a kollégiumot annyira sikeresnek találta, hogy jelenleg már több mint 360 értelmi sérültekkel foglalkozó intézményben hasznosítják elveiket, tapasztalataikat.

Az itt lakók életlehetőségei most már valóban az önállóság felé mutatnak. Kívülállóként, a tradicionális oktatórendszereket ismerve olyan ez, mint egy álom. Pedig igaz. A továbbiakban megpróbáljuk leírni, miben rejlik a siker titka.

Alapelvek

Lefektették az alapvető, az önálló vagy önállóbb életvitelhez szükséges készségek kialakításának és fejlesztésének elveit. Közülük talán a legfontosabb: „Learning by doing” – azaz: tevékenység révén tanulás. Szabadabb fordításban: „gyakorlás útján tanulunk”.

Másképpen: elmélet helyett gyakorlat.

A látszólag természetes elv mögött az eddigi oktatási rendszer tagadása, valójában fejtetőre állítása rejlik.

A tanulás

A tanulás – szemben a gondozással – itt a középpontba kerül. A gondozás nem tenni-, hanem tanulnivalóvá válik, s minden egyes feladat egyben tanulnivaló.

Maga a tanulási terv is igen megalapozott. Első lépése az egyhetes bentlakásos próbaidőszzerű megfigyelés. Ennek alapján dől el, hogy a jelentkező számára a Fulton College képes-e megfelelő fejlesztést nyújtani, vagyis van-e értelme itt töltenie három évet.

A megfigyelés alapján készült tanítási terv a siker kulcsa. A tanulás folyamata kétirányú. Egyfelől az önálló életvitelhez szükséges lényegi, alapvető készségek (részletesen ld. lejjebb), másfelől a konkrét tevékenységek elsajátítása, és az ennek megfelelő napirend. A részletes menetrendet és a célokat pontosan ismeri az érintett is, tudja, mit kell, kellene elérnie.

A célok hosszú-, illetve rövidtávúak. Jellemzőjük, hogy a fiatalok mindent fokozatosan, kis lépésekben tanulnak. (Pl. a tanulás során 10 perc helyett 15 percnyi odafigyelést kívánnak elérni.) A lényeg, hogy tanulónak és dolgozónak egyaránt legyen sikere. Ezt tekintik a program hajtóerejének. Igyekeznek minden rendelkezésre álló eszközzel motiválni.

A tanulókat alapvetően 3 kategóriába osztják, ezek a fejlődés különféle szintjei, ami azonban nem osztályokat jelent. Van, aki mindvégig a legsúlyosabb csoportban marad, de fejlődik, s emiatt nem „tanácsolják el”.

Diagnózis és fejlesztés

Az egyhetes bentlakásos, a bekerülést megelőző és megalapozó próbaidő alatt, amely egyben megfigyelési periódus, különféle szakemberek – pszichológus, szociális munkás, gyógypedagógus – felméri a jelentkező képességeit, készségeit, és legfőképpen azt, hogy milyen segítségre, milyen fejlesztésre van szüksége. Végül összegzik az eredményt, s ennek alapján készül el a legfontosabb oktatandó anyag, majd a percre pontos egyéni napirend. Itt valóban mindenkié más.

Megszűnik az osztályteremben, sőt döntő részt a csoportokban folyó oktatás is. A tanuló igényei szerinti egyéni tanulási terv készül. Minden tanulónak saját „tutora” van, segítői a felkeléstől a lefekvésig mindenben asszisztálnak - azaz minden tennivaló egyben tanulnivaló. Általában 2-3 tanuló jut egy segítőre, de szükség esetén ez az arány egy az egyhez.

A tanár mint támogató partner

A tanár "kilép" az osztályteremből, hogy az élet minden területén közreműködjék. Minden teendőt tanulási folyamatnak tekint: azaz a reggeli fogmosás, a mosakodás stb. megtanítása is a tanárok feladatai közé tartozik.

Ez azt is jelenti, hogy a tanár lelép a pulpitusról, és párban dolgozik a tanulókkal. Ennek számos következménye van. Egyfelől rész vesz tanulói napi életében, és így sokkal alaposabban megismeri azt, másfelől sokkal egyenlőbb, személyesebb viszony alakul ki tanár és tanuló között, nem utolsósorban pedig a tanítás sikere mindkettőjük sikere lesz. Valójában az oktató maga is sokkal egyénre szabottabban mérettetik meg.

A fejlesztés színterei

Kétféle egyéni fejlesztési terv készül.

Egyrészt a megtanulandó folyamatok, a mindennapi teendők érdekében és ezek alapján apró lépésekre bontott, de flexibilis napirend.

Másrészt eldöntik, hogy az önálló életvitelhez szükséges alapvető tudnivalók közül a következő hathetes szakaszban melyikre összpontosítanak (pl. a rutinok begyakorlásának készségére vagy a választás képességére).

A tanuló mindkét célt ismeri, és érti, tudja, hogy most ez az ő fő feladata.

Az elméleti tárgyak háttérbe szorulnak

A kollégiumba bekerülő fiatalok mindeddig, csakúgy, mint nálunk, iskolai életüket padsorokban ülve, osztálytermekben töltötték, s elsősorban írni, olvasni, számolni tanultak. Az itt dolgozók felmérései és az iskolai tantervek egyaránt azt igazolják, hogy a tanulókat az iskolákban nem a mindennapi életvitelükhöz szükséges legfontosabb tudnivalókkal ruházzák fel. Pl. nem ismerik a pénzt, a vele való számolást, a pénz beosztását, a fizetést, a háztartási teendőket, a másokkal való kommunikációt, a viselkedéssel kapcsolatos minimális elvárásokat, a közeledést stb.

A fejlesztési tervek

Az egyéni fejlesztési (tanulási) terveket a tanulóval foglalkozó és a vizsgálatban részt vevő különféle szakemberek (pszichológus, gyógypedagógus, szociális munkás), mint említettük, közösen készítik. Átlagosan hat hétre szólnak, és magukban foglalják az alapvető készségek elsajátításának és a foglalkozások céljainak részletes meghatározását, a felelősök megnevezését, az időbeosztást stb.

A tervek többnyire flexibilisek. Nem akkor ér véget egy foglalkozás, amikor az óra mutatja, hanem amikor a tanulónak sikerélménye van. Ez az, ami döntő. Ha pl. valaki csak 10 percre képes összpontosítani, és a cél ennek kb. 5 perccel való növelése, akkor 10-12 perc múltán sétálni mennek, vagy egyéb „levezető” programot szerveznek. Ha valaki „tele van energiával”, akkor többet sportol, nehezebb fizikai munkát végez stb.

A napirend kiterjed a tanulók minden tevékenységére, különös tekintettel az önkiszolgálásra. A mosakodástól az öltözködésen át a magánélet biztosításáig, a külső és belső munkáktól a szabadidő értelmes eltöltéséig, a tudatos szocializációtól a közlekedésig minden szerepel a programban. És ami a legfontosabb: mindez nem az asztalfióknak készül.

Általában párban a tanulnak, ahogyan a fiatalok egyre önállóbbá válnak, ez az arány csökken, de legfeljebb 3 fő jut egy dolgozóra.

Hat hét múltán értékelik a fejlődést, és ennek alapján készül az újabb terv.

Alapvető készségek - Essential skills

A kollégium dolgozói tapasztalataik, ismereteik alapján listát készítettek azokról az általános készségekről, amelyek az önálló életvitelhez, így az önálló döntéshozáshoz, önkiszolgáláshoz szükségesek.

A legfontosabb alapvető készségek:

1. A választás képessége
2. A koncentráció-képesség, összpontosítás
3. A döntéshozás képessége
4. A biztonságos környezet felismerése
5. A segítségkérés formáinak és az önvédelem lehetőségeinek ismerete
6. A nemet mondás képessége
7. A rutinok megszerzésének képessége
8. A kommunikációs készség és annak fejlesztése
9. A megfelelő viselkedés

A dolgozók képzése

A munkába állásnak nem feltétele a magas képzettség. A belső képzések és a MENCAP – a fenntartó – mint óriási szervezet képzései megengedik, hogy a potenciális dolgozó kiválasztásakor annak hozzáállása legyen elsődleges. A hiányzó felkészültséget a belső képző rendszerben megszerezheti. Ennek alapján kis lépésekben nő a fizetése. A legfőbb feltétel tehát az „elhivatottság”.

A munkatársak motivációja

Gyakorlatilag nincs képzetlen munkaerő, és nagy mértékű az elkötelezettség. Hosszú távon ez jó alap, de nem elegendő motiváció. Ezért új ösztönzőket használnak. Kiepítették a kis sikerek taktikáját. A tanulás apró győzelmei közősek, dolgozók és tanulók együtt élik meg,

ráadásul napról-napra. Van szóbeli dicséret és külön dicsérő rendszer, sőt kitüntetések: ezt azok kapják, akik egy-egy dologban a legeredményesebbek. A lényeg: sikerek, sikerek, sikerek.

A szállás

A kollégium egy szinte középkori, de látványosan divatos és méregdrága házakból álló apró faluban, pontosabban annak szélén, két igazi mezőgazdasági majorban működik, ezek óriási területén belül pavilonrendszerben, kisebb nagyobb házakban élnek a lakók. A házak egymástól gyakran több száz méternyire vannak. Ezeket bungalóknak hívják, s bennük csoportközösségek alakulnak – kezdetben 8-10, később 4-5 fősek, közös konyhával, közös nappalival, de mindenkinek külön szobával.

A 82 tanulóra 132 dolgozó jut. Ezt a számot még komolyabban vehetjük, ha hozzátesszük, hogy éjszaka a tanulók mellett nincs dolgozó. Mindenki magára zárhatja szobája ajtaját, a dolgozók nem járnak be, nem is kukucskálnak.

Ügyeletet viszont tartanak, az egész kollégiumra kiterjedően. Minden szobában ott a jelzőcsengő, és külön jelzőrendszereket használnak azoknál, akikkel valamilyen gond van (pl. epilepszia).

A munka

Minden tanuló dolgozik. Vannak külső és belső munkalehetőségek. Külsős pl. a falubeli síbolt „segédmunkása”, és azok, akik a helyi mezőgazdasági munkákban vesznek részt. Mégis igazán a majoron belül szervezett munkák jelentősek. Ezek közül a legsikeresebb az egyébként szponzorpénzekből indított, és a környék lakói számára pénzért vállalt autómosás. Kiderült, hogy e munka részletei szinte bárki számára betanulhatók, így ide irányítják a kezdő „munkaerőket”.

A kollégiumnak hatalmas megművelhető földje van. A virágokat illetően nem volt túl nagy sikerük, minthogy azok kényesek, igényesek. Így inkább egyéb növényeket, különösen zöldségeket termelnek. Ezeket árulják a környékbeli és a saját boltjukban is, de ennél jóval jelentősebb két új szolgáltatásuk. Egyrészt interneten is lehet náluk zöldséget rendelni, másrészt dobozokban, s ezért töretlenül szállítanak házhoz friss zöldségeket.

Traktorok is vannak, ezeket szép lassan, de maguk a tanulók irányítják, csak úgy, mint számos egyéb mezőgazdasági gépet. (Természetesen nem mindenkire bíznak gépeket.)

Különös jelentősége van az állatok gondozásának, etetésének. A másoknak való segítség öröme mellett ezzel kívánják fejleszteni a felelősségérzetet a másokról való gondoskodás és ennek révén az önellátás terén.

Egy éve, hogy saját kávéházat, magyar viszonylatban inkább kifőzdét nyitottak. Ebben a tanulók maguk főznek, felszolgálnak, takarítanak, mosogatnak, s fizetni is náluk lehet. A falubelieken túl ők maguk is lehetnek fogyasztók, így ez egyben szocializációs lehetőség – félúton a falu felé.

A mosodában is dolgoznak sérültek, de a többség inkább csak leadja a holmiját, ha lehet, szétválogatva. A vasalás nem éppen gyakori.

Közlekedés

Külön figyelmet, és persze időt, energiát fordítanak az önálló és biztonságos közlekedés elsajátítására. Sokan járnak önállóan, busszal a faluba, sőt annál tovább is.

Szabadidő

A lakók itt igazi kamaszvilágban élnek: van DISCO, tánc, közös zenélés, színház, mozi, művészeti és sportrendezvények. Működik saját színház is, és rengeteg szabadidős programot szerveznek a számukra.

A szülőkkel való együttműködés

A munka legnehezebb és legtöbb energiát fölemésztő része a szülőkkel való együttműködés. A keserű tapasztalatok ellenére biztosak benne, hogy ez az egyetlen hatékony út, nélküle eredménytelen minden törekvés. Szinte mindennapos legalább a telefonos kapcsolat. A tanulók bármikor hívhatják szüleiket, látogatókat is fogadnak. Viszont egész évben összesen két hónapnyi szabadságra látogatnak haza. A dolgozók tapasztalata szerint valahányszor megérkeznek a szabadságról, önállóságuk terén komolyan visszaesés mutatkozik.

Minőségbiztosítás

A kollégiumnak külön minőségbiztosító igazgatóhelyettese van.

Rengeteg, túlnyomórészt kötelező képzést szerveznek, összességében egy főre vetítve évi 20 napot – ez gyakorlatilag egy egész hónap.

A dokumentáció is időigényes, elviszi a munkaidő 10-15 %-át. Náluk sem népszerű, de lassan elfogadják. Ezt a munkát segítik a különféle standardok. Háromféle, avagy három szintű is készül belőlük.

Egyrészt az állam kötelező gondozási standardokat ír elő. Ez a fogyatékosságtól független, az életkortól viszont nem.

Másrészt a MENCAP-nak, a kollégiumot működtető óriás szervezetnek saját, mindenki számára kötelező protokolljai, standardjai vannak - óriási kézikönyvekben.

Harmadrészt maga a Fulton Manor Kollégium kidolgozta saját előírásait, standardjait. Az igazi minőségbiztosítást mégis az állandó fejlesztés jelenti.

Tovább lépés

A kollégiumi munka minőségét mutatja, hová vezet innen az út.

Vannak, akiknek sikerül továbbtanulni, akár szakmai, akár szabadidő- (pl. kézműves), de mindenképpen a normális, és nem speciális tanfolyamokon.

Másrészt sokan találnak munkahelyet, és jó néhányan eljutnak támogatott lakóhelyre is. A többség mégis napközi otthonba, védett munkahelyre és lakóotthonba, vagy szüleikhez, haza kerül. A szülői ragaszkodás és védelem itt sem csekélyebb, mint nálunk.